

**Gustaw Morcinek –
w 120-lecie urodzin**

NR 2984

Gustaw Morcinek – w 120-lecie urodzin

pod redakcją

Krystyny Heskiej-Kwaśniewicz i Jacka Lyszczyny

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Katowice 2012

Redaktor serii: Historia Literatury Polskiej
Marek Piechota

Recenzent
Zbigniew Zielonka

Publikacja będzie dostępna – po wyczerpaniu nakładu – w wersji internetowej:

Śląska Biblioteka Cyfrowa
www.sbc.org.pl

Spis treści

Wprowadzenie (<i>Krystyna Heska Kwaśniewicz, Jacek Lyszczyzna</i>)	7
<i>Krystyna Heska-Kwaśniewicz</i> : Joachim Rybka – portret grabarza doskonałego . . .	11
<i>Marek Mikołajec</i> : Opowieść kopidoła. Pogodna samotność wobec historii i bycia . .	23
<i>Jacek Lyszczyzna</i> : <i>Mat Kurt Kraus</i> – powieść o powstaniach śląskich	34
<i>Beata Langer</i> : Lektury bohaterów <i>Morcinka</i>	38
<i>Teresa Wilkoń</i> : Podróże i obczyzna w twórczości Gustawa <i>Morcinka</i> : <i>Judasz z Monte Sicuro</i>	53
<i>Hanna Goszyc</i> : Skarbnik – dobry duch kopalni jako parafraza Anioła Stróża w pi-sarstwie Gustawa <i>Morcinka</i>	64
<i>Jolanta Szcześniak</i> : Z zapisków skoczowskiego nauczyciela – szkoła w felietonach Gustawa <i>Morcinka</i>	74
<i>Lucyna Sadzikowska</i> : Sylwetki Ślązaków – więźniów obozu w Dachau w <i>Listach spod morwy</i> Gustawa <i>Morcinka</i>	84
<i>Katarzyna Bereta</i> : Konwencje tematyczne w socrealistycznej prozie dla dzieci i młodzieży Gustawa <i>Morcinka</i>	91
<i>Edyta Korepta</i> : „ <i>Morcinek do dziewczynek</i> ”. Epistolarny talent pisarza	115
<i>Katarzyna Tałuc</i> : „Ziemia śląska jest tak piękna, tak bardzo podobna do tego uśmiechu zamysłonej młodej dziewczyny...”. O pasjach krajoznawczych Gu-stawa <i>Morcinka</i>	130

<i>Sylwia Gajownik, Marta Nadolna</i> : Muzeum im. Gustawa Morcinka w Skoczowie	141
<i>Hanna Langer</i> : Księgozbiór Gustawa Morcinka zachowany w skoczowskim Muzeum	148
<i>Małgorzata Gwadera</i> : Dedykacje Gustawa Morcinka w księgozbiórze Ludwika Brożka	164
<i>Libor Martinek</i> : Milan Rusinský o Gustawie Morcinku	179
<i>Barbara Pytlos</i> : Gustaw Morcinek i Alfred Jesionowski: rozmowy o twórczości	195
<i>Ewa Fonfara</i> : „[...] niech mi pan odpisze”. O korespondencji dzieci i młodzieży z Gustawem Morcinkiem w latach 1946–1963.	209
<i>Mirosława Pindór</i> : Przywracanie Morcinka zaolziańskiej społeczności... (o realizacji prozy Morcinka w Scenie Polskiej Těšínského divadla)	226
Indeks osobowy	243
Summary	249
Zusammenfassung	250

Wprowadzenie

Sto dwudziesta rocznica urodzin Gustawa Morcinka, która minęła w sierpniu 2011 roku, była okazją do podejmowania wielorakich działań związanych popularyzowaniem i przypominaniem życia i twórczości autora *Wyrąbanego chodnika*. Obchody te otworzyła sesja zorganizowana w styczniu 2011 przez Komisję Historycznoliteracką Oddziału PAN w Katowicach oraz Wydział Filologiczny Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, niewiele tylko wyprzedzając obchody na Zaolziu, w rodzinnej Karwinie pisarza oraz w Czeskim Cieszynie.

Dwudniowe obrady, w których wzięli udział badacze różnych pokoleń i z różnych ośrodków, stały się dowodem niesłabnącej atrakcyjności pisarstwa skoczowskiego autora, którego twórczość, jak napisał przed laty Zbigniew Jerzy Nowak, może przynieść badaczom wiele interesujących niespodzianek, a nawiązując do surowej oceny Zdzisława Hierowskiego, że siłą Morcinkowego pisarstwa nie był artyzm, stwierdził: „Otóż od tego surowego wyroku chciałoby się wnieść apelację, która by się przyczyniła do jego złagodzenia. Pragnęlibyśmy w szczególności wskazać, że rejestr środków artystycznych tej prozy jest wcale długi”¹. Tak też niewątpliwie jest, bo gdy zwiększa się dystans czasowy, to nie umniejsza on wagi Morcinkowych dokonań, wręcz odwrotnie, ukazuje bogactwo znaczeń i przesłań wciąż czekające na swoich odkrywców. „To był dobry, naprawdę bardzo dobry pisarz” – powiedział prof. dr hab. Krzysztof Kłosiński, kończąc referat pt. *Style Morcinka*, i słowa te mogą stać się mottem prezentowanego tomu będącego pokłosiem dwudniowych obrad.

Płynie z nich pewna ogólniejsza konstatacja: oto odchodzi się już od formuły „Morcinka – piewcy Śląska”, a coraz częściej dostrzega inne tematy i wartości jego pisarstwa. I tak jest w niniejszym tomie rozpraw i szkiców. Zainteresowa-

¹ Z.J. NOWAK: *Wśród pisarzy i uczonych. Szkice historycznoliterackie*. Katowice 1980, s. 223–224. Por też K. HESKA-KWAŚNIEWICZ: *Wokół Zdzisława Hierowskiego „Życia literackiego na Śląsku w latach 1922–1939”*. W: *Krytyka literacka na Śląsku*. Red. K. HESKA-KWAŚNIEWICZ, J. LYSZCZYNA. Katowice 2009, s. 153–164.

nie zatem budzi nurt mistyczny związany z tematyką obozową (Teresa Wilkoń, Lucyna Sadzikowska), do niego też nawiązują próby nowego odczytania *Siedmiu zegarków kopidoła Joachima Rybki* (Krystyna Heska-Kwaśniewicz, Marek Mikołajec) jedynej w naszej literaturze powieści o grabarzu, mądrej, gorzkiej i wielowarstwowej.

Nową lekturę wydawałoby się tak wielokrotnie omawianych baśni Morcinka zaproponowała Hanna Goszyc, która dostrzegła w postaci Skarbnika nierozpoznaną dotąd kreację anioła, równie opiekuńczego, jak znany z obrazków z pokoju dziecięcego Anioł Stróż, choć w kolorystyce zgoła nie-anielskiej. Odkrywa się także w Morcinku znakomitego reportażystę, autora świetnych monografii krajoznawczych porównywalnych z pisarstwem Stanisława Wasylewskiego i Melchiora Wańkowicza (Katarzyna Tałuć), wolno mieć nadzieję, że ten tekst wyzwoli zainteresowanie Morcinkiem podróżnikiem i autorem reportaży. Jacek Lyszczyzna z kolei omówił niesłusznie zupełnie zapomnianą powieść o powstaniach śląskich *Mat Kurt Kraus*. Do tej grupy opracowań, które dotyczą pomijanych wcześniej aspektów, należy z pewnością szkic poświęcony powieści produkcyjnej (Katarzyna Bereta), która w okresie „socu” stała się także udziałem autora *Pokładu Joanny*. Podobny charakter ma opracowanie (Jolanta Szcześniak) o felietonach pedagogicznych pisarza prawie całkiem zapomnianych, a zebranych w tomach: *Gołębie na dachu*, *W najmłodszym lesie*, *Miasteczko nad rzeką*; to jeszcze inny wymiar sztuki pisarskiej, w którym autor *Wyrąbanego chodnika* poruszał się równie sprawnie, jak w prozie powieściowej.

Wyraźnie rysuje się też tematyka odbioru Morcinkowego pisarstwa pozwalająca na zupełną zmianę dotychczasowej formuły recepcyjnej. Prowadzi ona poprzez refleksję o krytyku z okresu dwudziestolecia – Alfredzie Jesionowskim – towarzyszącym przyjaźnie, acz nie bezkrytycznie twórcy (Barbara Pytlos), przez specyfikę odbioru dziecięcego (Ewa Fonfara) i teatralnego na Zaolziu w Teatrze Polskim w Czeskim Cieszynie (Miroslawa Pindór) – aż do refleksji czeskiego powieściopisarza Milana Rusińskiego będącej przyczynkiem do czeskiego odbioru autora *Inżyniera Szerudy* (Libor Martinek).

Całkiem inny wymiar, już kulturoznawczo-bibliologiczny, mają opracowania poświęcone muzeum Morcinka w Skoczowie (Marta Nadolna, Sylwia Gajownik), które na stałe wpisało się w pejzaż Śląska Cieszyńskiego, a zachowany w nim warsztat pracy pisarza pozwala przede wszystkim na pogłębione badania tekstologiczne, ale także na odkrywanie spuścizny rękopiśmienniczej autora *Judasza z Monte Sicuro*, zwłaszcza jego znakomitej epistolografii (Edyta Korepta).

Ścisłe bibliologiczny charakter ma rozprawa o dedykacjach na Morcinkowych książkach znajdujących się w zbiorach „cieszyńskiego Estreichera” Ludwika Brożka (Małgorzata Gwadera), jak również dysertacja poświęcona bibliotece pisarza w jej kształcie historycznym (Hanna Langer). Z tą tematyką wiąże się też refleksja o czytelnictwie bohaterów autora *Czarnej Julki* (Beata Langer), będąca z jednej strony świadectwem erudycji twórcy, który w młodości był biblio-

tekarzem szkolnym, z drugiej – odkrywająca możliwości jeszcze innej lektury jego tekstów.

W licznych prezentowanych tu dysertacjach dostrzec można wytyczanie nowych perspektyw badawczych, odkrywanie Morcinka, którego nie znamy, który zaskakuje przy kolejnej lekturze dobrze znanych – jak by się wydawało – książek. Czas go nie umniejsza, raczej uwalnia jego twórczość od „etykiet”, którymi wcześniej opatrywano jego książki. Już pod koniec życia autor *Listów spod morwy* wyznał: „Každy pisarz pragnie, by zrodzone przez niego postacie, bohaterowie jego powieści, przeżyli go, jeżeli już nie o setkę lat, to o dziesięć, lub przynajmniej o jeden rok”². To marzenie się spełniło; zarówno sesja, jak i tom będący jej pokłosiem stanowią tego niepodważalny dowód.

² G. MORCINEK: *Narodziny moich bohaterów*. W: *Gustaw Morcinek. W 70-lecie urodzin*. Katowice 1961, s. 14.

Krystyna Heska-Kwaśniewicz, Jacek Lyszczyzna

Indeks osobowy*

Ambroży 64

Amicis Edmondo de 79
Anders Władysław 54, 158
Andersen Hans Christian 158
Andrzejewski Jerzy 54, 114
Asnyk Adam 74
Augustyn, św. 64, 156

Baar Jindřich Šimon 183

Badura K. 113, 146, 156
Bandrowski Juliusz zob. Kaden Bandrowski
Juliusz
Baudelaire Charles 32
Baumgardten Aleksander 95, 100, 107, 186
Bazyli, św. 64
Bednorz Zbyszko 133, 198
Beethoven Ludwig van 17
Běhounek František 183
Bekierska Zofia 117, 118, 120–124, 126, 129
Benjamin Walter 23
Bereta Katarzyna 8
Berger Wiesław Adam 240
Berger E. 146
Berger M. 146
Bergson Henri 32
Bezruč Petr (właśc. Vašek Vladimír) 179, 186, 227
Bieleń Władysław 125
Bieleń-Rozwadowska Helena 125
Bieńkowska Barbara 148
Biłko Leopold 90, 169
Bitek L. 146
Blanchot Maurice 31

Błoński Waldemar 85
Boccaccio Giovanni 57
Bochenek Agata 72
Bojda Stefania 158, 229
Boková Marie 235
Borecki Marcin 162
Bożek Arkadiusz 37
Brandstaetter Roman 163
Branna Agnieszka 232
Broda Jan 151, 176
Brodziński Kazimierz 135
Bromberg Adam 163
Brożek Ludwik 22, 94, 117, 141, 143, 149, 157,
159, 164, 165, 167–178, 249–250
Brückner Aleksander 160, 162
Brzoza Jan (właśc. Worobiec Józef) 186
Brzóstowicz-Klajn Monika 101
Bugdoł Bernard 94
Bułakowska Jadwiga 183
Bunch Adam 142, 143
Bura Antoni 156
Bury Andrzej 144
Buzek Andrzej 163
Buzek Józef 160
Camus Albert 54
Čapek Karel 183
Capra Dominick 33
Cazin Paul 201
Cehak Kazimierz 144, 162
Ceram C.W. 173
Četyna Bohumír 180

* Indeks nie zawiera numerów stron, na których występuje nazwisko Gustawa Morcinka.

- Chesterton Gilbert 157
 Chmielowski Benedykt 169
 Choynowski Piotr 203
 Chrabczyński Leon 75
 Cieńciała Andrzej 229
 Cinciała Andrzej 144
 Cirkl Jiří 183
 Conrad Joseph 157
 Cycero Marek Tullius 153
 Cyprian, św. 64
 Czachowski Kazimierz 161
 Czermińska Małgorzata 115–117, 121
 Czeszko Bohdan 35
 Czubalina Marianna 200, 205
- D**ala Franciszek 90
 Dąbrowska Maria 200
 Defoe Daniel 47, 48, 51
 Dębicki Zdzisław 160
 Długosz Józef 164, 166
 Dostojewski Fiodor 21
 Draaisma Douwe 18
 Duda Erwin, ks. 85
 Dulka Bożena 223
 Dygasiński Adolf 47
- E**liade Mircea 133
- F**azan Mirosław 93, 174
 Feitzinger Edward 152
 Feliksiak Elżbieta 115
 Fierla Paweł 202
 Fik Marta 236
 Filgas Josef 180
 Fonfara Ewa 153, 154, 220, 233
 Franke Paweł 216
 Frýd Norberta 183
- G**ajdzica Jura 229
 Gajownik Sylwia 8
 Gałczyński Konstanty Ildefons 54
 Gardzielewska Janina 21, 116, 141–143, 150, 158, 159, 169, 172, 178, 231
 Gardzielewski Zygfryd 143
 Gawlas Jan 145
 Gazda Grzegorz 86
 Gerlich Marian Grzegorz 92
 Gilson Etienne 18
 Glensk Joachim 167
 Gładysz Antoni 228
- Głowiński Michał 121
 Goetel Ferdynand 81
 Golec Józef 158, 229
 Gołębiowski Bronisław 91
 Gombrowicz Witold 227
 Gomóła Anna 90
 Goszyc Hanna 8
 Górski Konrad 162
 Grabowski Zbigniew 204
 Grabski Władysław Jan 157
 Grażyński Michał 37, 81, 204
 Green Graham 157
 Grim Emanuel 163
 Grochowiak Stanisław 227
 Gumuła Urszula 38, 39, 43–45, 47, 48, 148, 151, 153, 157, 198, 200, 205
 Gwadera Małgorzata 8
- H**alor Antoni 22, 147
 Hanczakowski Michał 166
 Hauptmann Gerhart 180
 Hemingway Ernest 55, 59
 Henocho (syn Jereda) 64–65
 Hercíková Iva 183
 Hernas Czesław 179
 Heska-Kwaśniewicz Krystyna 7–9, 21, 22, 35, 36, 38, 42, 45, 51, 53–56, 58, 66, 75, 85–87, 90, 92–94, 110, 114, 116–118, 120, 121, 123, 132, 133, 135, 138, 141–144, 146, 148, 150, 152–159, 163, 165, 167–174, 176–179, 188, 198, 199, 202, 203, 205, 206, 208, 220, 226, 233, 241
 Hieronim, św. 64
 Hierowski Zdzisław 53, 96–98, 163, 180, 183, 186, 197, 199, 205, 206
 Hnaupek Walter 88–89
 Homer 201
 Hulec Vladimír 235, 236
- I**wanek Witold 159
 Iwaskiewicz Jarosław 14, 25
- J**amrichová Růžena 188
 Jan Kazimierz, król Polski 135
 Jan Paweł II, papież 72, 85, 89
 Jan Sobieski, król Polski 135
 Janion Maria 13
 Jaros Jerzy 162
 Jaroszewicz Mieczysław 167

- Jaspers Karl 13, 19
Jaworski Kazimierz 212, 230, 231, 234
Jeikner Karol 155
Jeleńska Ludwika 161
Jesionowski Alfred 157, 163, 195–208
Jonca Magdalena 12
Jurgała-Jureczka Joanna 178
Jusewicz-Kalter E. 18
- K**
Kaden-Bandrowski Juliusz 208
Kałkowska Anna 86
Kamiński Aleksander 146, 174
Kamiński Andrzej Józef 84
Kantor Tadeusz 231, 232, 234
Kantyka Jan 206
Kardyni-Pelikánová Krystyna 186
Kaszper Kazimierz 226, 227, 229–231, 240
Kaute Małgorzata 236
Kącki Stanisław 143
Key Ellen 75, 83
Kijonka Tadeusz 155, 168, 177
Kisz Karol 146
Klepka Jan 146
Klimek Józef 143, 145, 146
Klimsza Janusz 226–241
Kłosiński Krzysztof 31, 41
Kłossowicz Piotr 97
Kochmański Tadeusz 144
Kočko Tomáš 241
Kokotek Bogdan 241
Kolbuszewski Jacek 14, 16, 133
Kołaczkowski Stefan 87, 202
Kołodziejski Z. 90
Kopaliński Władysław 48
Korczak Janusz 75, 79
Korepta Edyta 8
Korfanty Wojciech 37
Kosińska Alina 217, 221
Kossak-Szczucka Zofia 118, 143, 146, 155, 162, 181, 182, 196–199, 201, 202, 240
Kowalczykówna Alina 16
Kowalski Jan 223
Kozelka Milan 227
Kozik Kazimierz 162
Kozmian Danuta 131
Kozdoń Józef 50
Krafftówna Anusia 220
Krasicki Ignacy 14
Kraszewski Józef Ignacy 44, 51, 151, 152
Kratochvíl Miloš Václav 183
Kret Józef 55, 56
Król Scharlotta 143
Krupiński Bolesław 162
Krzyszcz Walenty 202
Krzzeptowski Andrzej 84
Krzyżanowski Julian 144, 159, 163, 173, 179
Kubisz Paweł 94, 182, 202, 228, 229, 240
Kuchta Jan 161
Kudera Marian 89, 90
Kuglin Jan 143, 158, 159, 169, 173, 174, 176
Kuglin Jan Maciej 141–143, 149–150, 158, 159, 188
Kuglin Stanisław 174
Kuglin Waleria 141, 158
Kulawik Mieczysław 89
Kulisiewicz Franciszek 160
Kulka Bronisława 39, 40, 47
Kurek Józef 226
Kwaśniewicz Edward 221
Kwiatkowski Eugeniusz 131
Kwiatkowski Jerzy 198
- L**
Langer Beata 8, 66, 144, 146, 165, 173
Langer Hanna 8, 150, 154, 159
Langon Ewa 212
Lawrance David Herbert 204
Lazarówna Zuzanna 147
Leopold I, król Belgii 97
Leszek III, 135
Leś Mariusz 115
Levinas Hayden 26
Ligęza Józef 94, 108, 144
Ligoń Stanisław 146, 196
Linde Samuel Bogumił 161, 192
London Jack 123, 126
Londzin Józef 163
Lubas-Bartoszyńska Regina 86
Lubosz Bolesław 130
Lukian 153
Lyszczyna Jacek 7–9, 146, 179, 198
- Ł**
Łapiński Zdzisław 101
Łoziński Władysław 43, 51, 152
Łuczkiwicz Stanisław 142
Ługowska Jolanta 65
Łysek Jan 163
- M**
Majdańska Helena 217
Majerová Marie 183

- Makowiecki Tadeusz 162
Makuszyński Kornel 201, 206
Malicki Jan 22, 38, 85, 90, 132, 148, 153, 167, 208, 220
Malicki Longin 144, 160
Mann Tomasz 24, 27, 143
Mansfield Katarzyna 157, 204
Markiewka Wiktor 103
Marlicz Jerzy (właśc. Borowikowa Helena) 206
Marshall Bruce 157
Martinek Libor 8
Martinek Vojtěch 184–186
Matusiak Klemens 146
Matysek S. 146
Mauriac Francois 17
Mayer Józef 163
Mączyńska Maria 146
Mech Leszek 117, 156, 158
Meissner Janusz 81
Meunier Konstancy 97
Michalec Barbara 221
Michalski Jan 160, 163
Michalski Kazimierz 87, 146
Michałek J. 145
Michałowska B. 146
Michałowski Kazimierz 162
Mickiewicz Adam 47, 51, 146, 166, 236
Mielęcki Andrzej 37
Mieszkańcówna Olga 146
Miękina Leon 173, 177
Miękina-Pindur Jadwiga 159, 164, 165, 167, 170, 175, 176, 178
Mikołajec Marek 8
Mikulski Antoni 74
Mikulski Józef 87
Milata Alojzy 161
Milka Józef 146
Mitrega Jan 146
Mniskówna Helena 79, 151
Mokrowiecki Marek 229
Morcinek Teresa 171
Mortkowicz Hanna 195
Mozart Wolfgang Amadeus 17
Mrowiec Alfons 84
Mrozek Sławomir 227
Mucha Józef 146
Musioł Józef 147
Musioł Paweł 204, 206
Musioł Teodor 84, 156
Muszyński Jan 144
Nadolna Marta 8
Nadratowska Hania 221
Namysłowska Irena 14
Nawrocki Witold 28, 35, 53, 56, 91, 93, 110, 113, 168, 185
Nigrin M. 144
Nikiel Edward 103
Nitsch Kazimierz 87
Nohavica Jaromir 241
Noszczyński Eustachy 161
Nowak Tadeusz 227
Nowak Zbigniew Jerzy 20, 58, 59, 62, 167, 208
Nowina-Doliwa (właśc. Maciej Mielżyński) 37
Nowowiejski Feliks 145
Oates Joyce Carol 12
Ociecek Renarda 166
Oczkowska Bronisława 117–120, 129
Ogrodziński Wincenty 149
Okroy Franciszek 88
Okrzesik Janusz 236
Oleschko Herbert 65
Ołdakowska Jadwiga 143, 146
Ondraszek (właśc. Fuciman Ondra) 122, 145, 146, 163, 165, 168, 170, 175, 185, 188, 193, 221
Ondrusz Józef 134, 233
Orkan Władysław 206
Ossendowski Ferdynand Antoni 131
Ostrowska Władysława 20, 21, 86, 114, 116, 120, 143, 146, 157
Oszek Robert 37
Paczkowski Mieczysław Celestyn 65
Parandowski Jan 176
Pařízek Ladislav Mikeš 183
Patkowski Aleksander 131
Paweł Apostoł, św. 64
Pawlikowski Jan Gwalbert 134
Pawlikowski Tadeusz 144
Pawłowicz Maria 40
Petiška Eduard 183
Piecha Barbara 92
Piecuch Cz. 13
Pierzchała Jan 17, 91, 157
Pigoń Stanisław 166
Pilch Józef 155, 165, 166, 172, 175
Pindór Mirosława 8, 226, 228, 233, 236, 240, 241
Piotrowski Krzysztof 231–234

- Plutarch 153
Podgórska Barbara 65, 69
Podgórski Adam 65, 69
Podlodowska Janina 117, 125, 126, 129
Podlodowska-Raklewska Maja 117
Polański Edward 93
Pollak Roman 160
Poniatowski Józef, książę 135
Popiołek Franciszek 163
Poznański Marcei 163
Prus Bolesław 51, 151, 155, 156
Przeczek Wilhelm 229
Przedborska H. 108
Przyboś Julian 178, 196
Pstrowski Wincenty 103
Puszczański Tadeusz zob. Wawelberg Konrad
Putzlacher Renata 226, 228, 230, 237, 241
Pytasz Marek 86
Pytlos Barbara 8, 196, 198
- R**
Radlińska Helena 83, 154
Raszewski Zbigniew 230
Raszka Paweł 146
Ręgorowicz Ludwik 174
Ricoeur Paul 14, 19
Říha Bohumil 183
Rodziewiczówna Maria 44, 51, 152
Rolland Romain 20
Rosner Edmund 159, 168–170
Rudnik Czesława 194, 239, 241
Rusinský Milan 179–189
Rutkowski Krzysztof 28
Ryba Janusz 86
Rybacka Rozalia 151
- S**
Sadzikowska Lucyna 8
Samiec Jan 145
Sarkander Jan, św. 189
Schmidt Heinrich 162
Scholtis August 180
Sekera Josef 183
Sekora Ondřej 183
Siekierski Albin 91
Siemieński Lucjan 44, 152
Sieniawski Mikołaj Hieronim 135
Sienkiewicz Henryk 36, 45, 46, 51, 62, 79, 87, 152, 156, 196
Sierotwiński Stanisław 166
Sikora Władysław 180, 194
Simonides Dorota 68, 69, 92, 133
Šinovský Josef (właśc. Bilan Josef) 188, 189
Siwek Zbigniew 226, 237
Siwiec Lidia 212
Skalanovič Peter G. 188
Skwarczyńska Stefania 86, 115, 224
Slabý Zdeněk K. 183
Słońska Zofia 145
Sławińska Irena T. 117, 156, 158, 162
Sławiński Janusz 166
Słobodzianek Tadeusz 227
Słowacki Juliusz 117, 119, 121, 201, 202
Směja Fran (właśc. Směja František) 182
Smulski Jerzy 101
Sobieski Wacław 161
Socha Irena 152
Sokołowska Irena 212
Spáčil Jindřich 183
Šrámek Fráňa 183
Staff Leopold 61
Stalin Józef 54
Staszko Adam 90
Staśko Paweł 151
Steller Paweł 146, 174, 196
Stelmachowska Bożena 144, 198
Stokłosa Bożenna 97
Štorch Eduarda 183
Strug Andrzej 203
Stýblová Valja 183
Suszka Karol 229
Szalek Piotr K. 19
Szaniawski Jerzy 157
Szcześniak Jolanta 8
Szczotka Stanisław 163
Szczucka Zofia zob. Kossak Zofia
Szekspir William 12
Szelburg-Zarębina Ewa 157
Szewczyk Wilhelm 162, 163, 180, 181, 183, 186
Szober Stanisław 161
Szopa Jerzy 212, 215
Szopen Fryderyk 17
Szotek Halina 141, 142, 147, 158, 233
Szramek Emil, ks. 89, 139
Sztuła Marian 232
Szturc Włodzimierz 228
Szweda Konrad, ks. 90
Szymański Adam 166
Szymiczek Franciszek 41, 174
Szymutko Stefan 31

- T**
Tacina Jan 151
Tacyt 153
Tałuż Katarzyna 8
Titchener Edward 161
Toboła Otylia 229
Toman Josef 183
Tomasik Wojciech 95, 101, 108
Trzaska Eugeniusz 160, 161
Trzynadłowski Jan 115, 164, 166, 167, 177
Turczyn Anna 14
- U**
Udalska Eleonora 234
Urbańska Tatiana 167, 177
- V**
Vachek Emil 183
Višek Martin 226
Vizár Damian 234
- W**
Wagner Teodozja 215
Wallis Stanisław 144
Wałach Jan 142
Wania Joanna 230, 238
Wantuła Andrzej 89, 176
Wantuła Jan 151, 155, 162, 175
Wantuła Leon 91
Warneńska Monika 154, 156, 161
Wasylewski Stanisław 131
Wawelberg Konrad (właśc. Tadeusz Puszczań-
ski) 37
Wegner Rudolf 130, 202
- White Hayden 33
Widera Aleksander 163, 180, 183
Wieluński Szczepan 144
Wiktor Jan 198, 199, 206, 208
Wilczek Stanisław 200
Wilk Jadwiga 213
Wilkoń Teresa 8
Wiśniewski Jacek 213
Wiśniewski Janusz 234
Wittlin Józef 195
Wujko Bożena 143
- Z**
Zahradnik Stanisław 50
Zajac Emil 162
Zamorski Roman 144
Zapletalová Eliška 226
Zarembina Ewa zob. Szelburg-Zarembina Ewa
Zarzycka Irena 151
Zarzycka-Ręgorowiczowa Olga 174
Zawieyski Jerzy 157
Zegadłowicz Emil 126, 196
Zgółkowa Halina 116
Zielińska Marianna 16
Zieliński Władysław 206
Zyzak Jan 162
- Ż**
Żelechowski 186
Żeromski Stefan 56, 151, 155, 156, 196, 201
Żukrowski Wojciech 186
Żurek Andrzej 227, 228, 232

Gustaw Morcinek – on the 120th anniversary of his birthday

Summary

The publication completed by the Silesian academic circle on the 120th anniversary of the author of *Wyrąbany chodnik* constitutes an attempt to look at Morcinek's writings from a certain time distance, and formulating the answer to more general questions if there are any areas and works that have so far been avoided by the researchers, and how to read the messages coming from this writing after years.

A large group of texts is a proposal of a new interpretation of works that have not been appreciated by the researchers before (Krystyna Heska-Kwaśniewicz: *Joachim Rybka – a portrait of a perfect gravedigger*; Marek Mikołajec: *A gravedigger's story. A cheerful loneliness versus the history and being*; Teresa Wilkoń: *Journeys and exile in Gustaw Morcinek's works*; Judasz z Monte Sicuro; Jacek Lyszczyzna: *Mat Kurt Kraus – a novel on Silesian uprisings*; Hanna Goszyc: *A kobold – a good spirit of the mine as a paraphrase of a Guardian Angel in Gustaw Morcinek's writings*; Lucyna Sadzikowska: *Profiles of Silesians-prisoners in Dachau in „Listy spod morwy” by Gustaw Morcinek*).

The authors in the second group of texts deal with the issues that have so far been avoided and not interesting for either the critics or learners (Katarzyna Bereta: *Thematic conventions in Gustaw Morcinek's socrealist prose for children and teenagers*; Edyta Korepta: „*Morcinek and girls*”. *The writer's epistolary talent*; Katarzyna Tałuc: „*Ziemia śląska jest tak piękna tak bardzo podobna do tego uśmiechu zamysłonej młodej dziewczyny...*”. *On Gustaw Morcinek's landscape passions*; Jolanta Szcześniak: *From notes by a teacher from Skoczów – a school in Gustaw Morcinek's features*).

The third series of sketches is devoted to the issue of Morcinek's reception both by the critics and various reader's groups (Ewa Fonfara: „[...] *niech mi Pan odpisze*”. *On children's and teenagers' correspondence with Gustaw Morcinek between 1946 and 1963*; Mirosława Pindór: *Returning Morcinek to the community from Zaolzie (on Morcinek's prose realization on Scena Polska of Tesinské divadlo)*; Libor Martinek: *Milan Rusinský on Gustaw Morcinek*).

The book finishes with biographical texts providing information on writer's skills (Hanna Langer: *Gustaw Morcinek's book collection stored in a museum in Skoczów*; Małgorzata Gwadera: *Gustaw Morcinek's dedications in a book collection by Ludwik Brożek*; Sylwia Gajownik, Marta Nardolna: *Gustaw Morcinek's Museum in Skoczów*; Beata Langer: *Reading Morcinek's protagonists*).

Gustaw Morcinek – zum 120. Geburtstag unter der Redaktion von Krystyna Heska-Kwaśniewicz u. Jacek Lyszczyzna

Zusammenfassung

Die vorliegende kollektive Arbeit, die zum 120. Geburtstag des Autors der *Gegrabenen Strecke* von den wissenschaftlichen Kreisen Schlesiens veröffentlicht wurde, ist ein Versuch, die Werke von Gustaw Morcinek aus heutiger Sicht zu beurteilen, deren heutige Aussage zu deuten und die bisher von Literaturforschern unbeachteten Gebiete seines Schaffens zu untersuchen.

Mehrere Texte wollen die bisher von den Forschern unterschätzten Werke von Morcinek aufs Neue interpretieren (Krystyna Heska-Kwaśniewicz: *Joachim Rybka – Porträt eines idealen Totengräbers*; Marek Mikołajec: *Erzählung eines Hauers. Heitere Einsamkeit angesichts der Geschichte und der Existenz*; Teresa Wilkoń: *Reisen und die Fremde in den Werken von Gustaw Morcinek*; Judas von Monte Sicuro; Jacek Lyszczyzna: *Mat Kurt Kraus – ein Roman über schlesische Aufstände*; Hanna Goszyc: *Schatzmeister – guter Geist der Grube als eine Paraphrase des Schutzengels in den Werken von Gustaw Morcinek*; Lucyna Sadzikowska: *Die Porträten der Schlesier – Häftlinge des NS-Konzentrationslagers Dachau in „Maulbeerbaumbriefen“ von Gustaw Morcinek*).

Die Verfasser von der zweiten Gruppe der Texte befassen sich mit den von Morcinek berührten und von den Kritikern und Schülern bisher stillschweigend übergangenen Problemen (Katarzyna Bereta: *Thematische Konventionen in sozialistisch-realistischen Prosawerken von Gustaw Morcinek für Kinder und Jugendliche*; Edyta Korepta: *„Morcinek an die Mädchen“*. *Epistoläres Talent des Schriftstellers*; Katarzyna Tałuc: *„Schlesisches Land ist so schön, so dem Lächeln des jungen gedankenverlorenen Mädchens ähnlich...“*. *Zu landeskundlichen Leidenschaften von Gustaw Morcinek*; Jolanta Szcześniak: *Aus den Notizen eines Lehrers in Skotschau – die Schule in den Feuilletons von Gustaw Morcinek*).

Der dritte Artikelblock handelt über die Rezeption der Werke von Morcinek sowohl von den Kritikern, wie auch von verschiedenen Lesergruppen (Ewa Fonfara: *„[...] schreiben Sie mir zurück“*. *Zu dem von Kindern und Jugendlichen mit Gustaw Morcinek in den Jahren 1946–1963 geführten Briefwechsel*; Mirosława Pindór: *Gustaw Morcinek ins Gedächtnis der Olsa-Gebietes-Gemeinschaft zurückrufen (zur Vorführung der Prosawerke von Morcinek auf der Polnischen Bühne des Theaters „Tesinské divadlo)*; Barbara Pytlos: *Gustaw Morcinek und Alfred Jesionowski: Gespräche über das Werk*; Libor Martinek: *Milan Rusinský über Gustaw Morcinek*).

Am Ende des Buches befinden sich bibliografische Monografien, die eine reiche Quelle von Informationen über schriftstellerische Werkstatt des Schriftstellers sind (Hanna Langer: *Die im Museum zu Skotschau erhalten gebliebene Buchsammlung von Gustaw Morcinek*; Małgorzata Gwadera: *Die Dedikationen von Gustaw Morcinek in der Bibliothek von Ludwik Brożek*; Sylwia Gajownik, Marta Nadolna: *Gustaw Morcinek Museum in Skotschau*; Beata Langer: *Die Lektüren der Helden von Morcinek*).

Na okładce reprodukcja drzeworytu Bogny Krasnodębskiej-Gardowskiej
pt. *Industrialny Śląsk* (1948 r.).

Grafikę zamieszczamy dzięki uprzejmości firmy
„Grafiteria – STARE GRAFIKI, PLAKATY I AKWARELE”

Redakcja: *Barbara Konopka*

Projekt okładki: *Paulina Dubiel*

Redakcja techniczna: *Małgorzata Pleśniar*

Korekta: *Magdalena Białek*

Łamanie: *Alicja Załęcka*

Copyright © 2012 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-2105-9

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 15,75. Ark. wyd. 20,5. Papier offset.
kl. III, 90 g Cena 26 zł (+VAT)

Druk i oprawa: PPHU s.c. M. Rejnowski, J. Zamiara
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław